Vanemahüvitise maksmise korraldus

KONTROLLIARUANNE

nr OSIII-2-6/05/76
15.07.2005

Vanemahüvitise maksmise korraldus

Tallinn
2005

Kokkuvõte

Vanemahüvitise eesmärk on hüvitada laste kasvatamise tõttu saamata jäänud tulu ning toetada töö- ja pereelu ühitamist.

Vanemahüvitist maksab Sotsiaalkindlustusamet oma piirkondlike pensioniametite kaudu alates 2004. aasta algusest. 2004. aastal maksti vanemahüvitist kokku 441 miljonit krooni.

Peamised tähelepanekud

Riigikontroll ei leidnud oma auditi käigus, et vanemahüvitist oleks valesti määratud, kuid tuvastas süsteemis siiski mitmeid puudusi.

Vanemahüvitise saamise perioodil ei teavita tulu teenija sellest pensioniametit, mistõttu makstakse ettenähtust rohkem hüvitist ja see tuleb hiljem tagasi nõuda. Kuigi vanemahüvitise saajatel on seaduse kohaselt kohustus teavitada pensioniameteid kõikidest hüvitise maksmist ja selle suurust puudutavatest asjaoludest, ei teavita nad pensioniameteid tihti sellest.

Andmed liiguvad aeglaselt ning hüvitise tagasinõudmine on problemaatiline. Andmed sotsiaalmaksuga maksustava tulu teenimisest jõuavad Maksu- ja Tolliameti registritest pensioniregistrisse mitmekuulise hilinemisega. Riigikontroll tuvastas auditi käigus mitmel juhul, et hüvitise saaja oli teeninud ettenähtust suuremat tulu, kuid pensioniametiteni polnud need andmed veel jõudnud. Seetõttu ei saanud pensioniametid ka õigel ajal tagasiarvestust tegema hakata. Kuna andmed tulu teenimise kohta jõuavad pensioniametiteni nii hilja, siis on vanemahüvitise maksmine sageli juba lõppenud ning enammakstud hüvitist ei saa järgmistest hüvitise maksetest kinni pidada, vaid tuleb hakata hüvitise saajalt tagasi nõudma. See on aga keeruline protsess, kuna eeldab hüvitise saajaga kokkuleppe sõlmimist.

Kokkulepped, mis hüvitise saajatega sõlmitakse, on tihti liiga pika tagasimakse perioodiga. Riigikontroll leidis, et hüvitise tagasinõudmiseks sõlmitakse kokkulepped üllatavalt pikaks perioodiks. Riigikontroll ei pea õigeks seda, et hüvitise saamise perioodist on tagasimaksmise aeg kuni 10 korda pikem. Tänane regulatsioon aga ei sea piiranguid tagasimaksmise kokkuleppes sätestatud ajale, mille jooksul tuleb hüvitis tagastada.

Hüvitise maksmise süsteem ei välista, et hüvitist saavad ka lastekodusse või ajutiselt varjupaika paigutatud laste vanemad. Riigikontroll leidis lastekodusid ja ühte varjupaika küsitledes ning sealt saadud andmeid vanemahüvitisteks makstud andmetega võrreldes, et hüvitise maksmist oli jätkatud kaheksal juhul ka siis, kui laps oli paigutatud lastekodusse (viiel juhul) ning varjupaika (kolmel juhul).

Peamised ettepanekud

Sotsiaalministrile koostöös rahandusministriga

- Leida lahendus parandamaks andmevahetust Maksu- ja Tolliameti ning Sotsiaalkindlustusameti vahel, et sotsiaalmaksu laekumine Maksu-ja Tolliametile oleks nähtav kohe ka pensionikindlustuse registris.

Sotsiaalministrile

- Algatada vanemahüvitise seaduse täiendamine eesmärgiga määrata hüvitise taotlejale sanktsioonid, kui ta ei ole teatanud tulude teenimisest või muudest ilmnenud asjaoludest, mis mõjutavad hüvitise suurust või õigust hüvitist saada.

- Nõuda, et hoolekandeasutused edastaksid alati andmed neile püsivalt elama asunud vanemliku hoolitsuseta laste kohta Sotsiaalkindlustusametile tõhustamaks kontrolli lastekodusse paigutatud laste vanematele hüvitise maksmise osas, et vältida edaspidi hüvitise maksmist neile, kes tegelikult

last ei kasvata. Leida lahendus varjupaika paigutatud laste vanematele hüvitise maksmise osas, sest kuigi varjupaik on mõeldud lastele ajutise lahendusena, on lapsed seal ka pikemat aega. Vanemad aga saavad samal ajal hüvitist lapse kasvatamise eest.

Sotsiaalkindlustusameti peadirektorile

- Nõuda, et pensionikomisjonid, vormistades otsuseid ja sõlmides kirjalikke kokkuleppeid, põhjendaksid vanemahüvitise liigselt makstud summade tagastamise ebamõistlikult pikki tähtaegu.

- Tagada, et juhul kui kokkulepet ei täideta, esitatakse ettekirjutused koos hoiatusega hüvitise tagasinõudmiseks viivitamatult.

***

Sotsiaalminister teatas oma vastuses, et Sotsiaalministeerium kavatseb edaspidi avalikkust tõhusamalt teavitada hüvitise saaja kohustusest anda pensioniametile teada tulu teenimisest, kuid ei kavatse kehtestada sanktsioone nendele hüvitise saajatele, kes ei teata Sotsiaalkindlustusametile hüvitise saamise perioodil tulu teenimisest. Samuti soovitakse ühtlustada halduspraktikat hüvitise kinnipidamise ning sunniraha rakendamise osas. Ka on Sotsiaalministeeriumil kavas täiendavalt informeerida hoolekandeasutusi ja kohalike omavalitsuste lastekaitse- ja sotsiaaltöötajaid kohutusest teavitada elukohajärgset pensioniametit väikelastest, kelle eest vanem ei hoolitse.

Rahandusminister teatas oma vastuses, et Maksu- ja Tolliamet on avaldanud valmisolekut asuda koostöös Sotsiaalkindlustusametiga otsima lahendust andmevahetuse kiirendamiseks. Ka kavatseb Rahandusministeerium astuda samme lahendamaks kontrolliaruandes toodud kitsaskohti enammakstud tulumaksu ja kohutusliku pensionikindlustuse maksete tagasiarvestamise osas.

Sotsiaalkindlustusameti peadirektor nõustus Riigikontrolli ettepanekutega ning teatas, et pensioniametite direktorite tähelepanu on juhitud sellele, et enammakstud vanemahüvitise tagasimaksmise tähtaeg üldjuhul ei ületaks kolme kalendriaastat ning et kui hüvitise tagasinõudmise kokkulepet ei täideta, siis tuleb teha enammakstud summa tagasinõudmiseks ettekirjutus koos hoiatusega.

Sisukord

SISSEJUHATUS **5**

Valdkonna ülevaade **5**

Auditi iseloomustus **7**

1. HÜVITISE MÄÄRAMINE JA MAKSMINE **8**

1.1. Hüvitise määramine **8**

1.2. Hüvitise määramine vastuolus seaduse mõttega **8**

1.3. Lapsehooldustasu maksmine **9**

1.4. Hüvitise maksmise lastekodusse pandud laste eest **10**

1.5. Hüvitise saaja vahetumine **11**

2. TULUDE TEENIMINE HÜVITISE SAAMISE PERIOODIL **13**

2.1. Tulude teenimisest teatamine **13**

2.2. Tulude teenimise kohta info laekumine **13**

2.3. Vanemahüvitise vähendamine seoses tulu teenimisega **14**

3. HÜVITISE TAGASINÕUDMINE **16**

3.1. Kokkulepete sõlmimine hüvitise tagasinõudmiseks **16**

3.2. Sanktsioonide rakendamine tagasimaksmisest hoidumisel **17**

4. PROBLEEMID MAKSUDEGA **18**

SOTSIAALMINISTRI, RAHANDUSMINISTRI JA SOTSIAALKINDLUSTUSAMETI PEADIREKTORI I ASETÄITJA VASTUSED **21**

Sissejuhatus

Auditi eesmärk: anda hinnang riigieelarvest makstava vanemahüvitise taotlemise, määramise, maksmise ja kontrollimise korraldusele ning teha vajaduse korral ettepanekuid regulatsiooni ja kontrollimeetmete täiendamiseks.

Auditeeritud asutused: Sotsiaalministeerium ja Sotsiaalkindlustusamet.

Auditeeritud periood: 2004. aasta, üksikuid küsimusi uuriti ka hilisemast perioodist.

Auditirühma liikmed: 3. auditiosakonna auditijuht Liisi Uder, audiitorid Svetlana Rõbakova ja Pille Kuusepalu

Valdkonna ülevaade

Vanemahüvitise (edaspidi ka hüvitis) eesmärk on hüvitada laste kasvatamise tõttu saamata jäänud tulu ning toetada töö- ja pereelu ühitamist. Isikule, kes tulu ei ole saanud, tagatakse sissetulek hüvitise määra ulatuses.[1]

Vanemahüvitist makstakse alates 2004. aasta algusest.

Hüvitise saajaks on kas vanem, lapsendaja, võõrasvanem, eestkostja või hooldaja, kes

- on Eesti alaline elanik või Eestis tähtajalise elamisloa alusel elav välismaalane;
- kasvatab last;
- ei saa mõne teise riigi samaliigilist hüvitist.[2]

Õigus hüvitisele tekib sünnitushüvitise või lapsendamishüvitise maksmise lõpupäevale järgnevast päevast. Kui saajal ei olnud õigust sünnitushüvitisele, tekib õigus saada hüvitist alates lapse sünnist.[3]

Riigieelarves nähakse vanemahüvitiseks raha ette Sotsiaalministeeriumi valitsemisalas oleva Sotsiaalkindlustusameti eelarves.

2004. aasta riigieelarves oli vanemahüvitisteks ettenähtud 424 007 100 krooni (tegelikult välja makstud summad on toodud tabelis 1). 2005. aasta eelarves on vanemahüvitisteks ette nähtud 578 884 512 krooni. Raha vanemahüvitise maksmiseks riigieelarves nähakse ette arvestusliku kuluna. II samba pensionifondiga liitunuile maksab riik vanemahüvitise pealt ühe protsendi II samba pensionifondi iga sündinud lapse kohta. Riigieelarves oli 2004. aastal selleks ette nähtud 2 mln krooni.

[1] Vanemahüvitise seadus, § 1 lg 1
[2] Vanemahüvitise seadus, § 2 lg 1, 2, 5
[3] Vanemahüvitise seadus, § 2 lg 4

Tabel 1. 2004. aastal vanemahüvitise saajad pensioniametite osakondade kaupa

Pensioniametid ja osakonnad	Vanemahüvitise saajaid (arv)	Brutosumma (kr)	Tulumaks (kr)	Täiendav kogumis-pensioni makse (kr)
Harju	1862	47 527 334	9 081 226	260 835
Paide	615	10 835 769	1 648 968	61 929
Rapla	550	11 100 378	1 856 484	67 377
Tallinn	7039	174 135 927	32 922 369	972 406
Tallinn kokku	**10066**	**243 599 408**	**45 509 047**	**1 362 547**
Jõgeva	504	7 579 679	1 017 206	44 721
Põlva	451	7 594 121	1 077 067	48 558
Tartu	2684	54 150 865	9 361 525	309 556
Valga	521	8 664 984	1 246 286	55 059
Viljandi	835	14 488 632	2 318 226	86 103
Võru	517	8 268 377	1 234 007	49 658
Tartu kokku	**5512**	**100 746 658**	**16 254 317**	**593 655**
Haapsalu	389	7 169 619	1 173 081	44 446
Kuressaare	487	8 615 489	1 365 372	45 253
Kärdla	143	2 711 821	451 868	17 244
Pärnu	1285	24 404 638	4 028 957	145 865
Pärnu kokku	**2304**	**42 901 568**	**7 019 278**	**252 808**
Jõhvi	667	9 814 743	1 346 406	54 880
Kohtla-Järve	815	11 823 482	1 551 529	70 730
Narva	1027	15 631 570	2 124 921	95 791
Rakvere	988	16 808 284	2 551 002	87 786
Virumaa kokku	**3497**	**54 078 079**	**7 573 858**	**309 187**
KÕIK KOKKU	**21379**	**441 325 713**	**76 356 500**	**2 518 197**

Allikas: Sotsiaalkindlustusameti andmed.

Hüvitise suurus

Ühe kalendrikuu hüvitise suurus arvestatakse hüvitise taotleja ühe kalendrikuu keskmisest tulust riikliku pensionikindlustuse registrisse kantud eelmise aasta sotsiaalmaksu isikustatud andmete alusel.

Ühe kalendrikuu hüvitise maksimaalne suurus on hüvitisele õiguse tekkimise kalendriaasta Vabariigi Valitsuse poolt kehtestatud Eesti keskmise sotsiaalmaksuga maksustatava ühe kalendrikuu tulu kolmekordne suurus. 2004. aastal oli see 15 741 krooni. Vabariigi Valitsus kehtestab selle järgmiseks kalendriaastaks hiljemalt jooksva kalendriaasta 1. septembriks eelmise kalendriaasta sotsiaalmaksu andmete alusel.[4]

Kui ühe kalendrikuu arvutatud keskmine tulu on hüvitise taotlejal väiksem kui kehtestatud kuupalga alampiir, võrdub ühe kalendrikuu hüvitise suurus kuupalga alammääraga. 2004. aastal oli see 2480 kr.

Kui hüvitise taotleja ei saanud eelneval kalendriaastal sotsiaalmaksuga maksustatavat tulu, siis võrdub hüvitise suurus hüvitise määraga. Hüvitise määr kehtestatakse igaks eelarveaastaks riigieelarvega. Hüvitise määr ei saa olla väiksem senini kehtinud kuupalga alammäärast ega hüvitise määrast ja samal ajal olla kõrgem uuest kehtivast kuupalga alammäärast. Hüvitise määr oli 2004. aastal 2200 krooni.

Kui hüvitise saaja teenib hüvitise maksmise kalendrikuul hüvitise määrast suuremat sotsiaalmaksuga maksustatavat tulu (v.a FIE ettevõtlustulu), võrdub hüvitise suurus hüvitise ja saadud tulu summa ning arvu 1,2 jagatisega, millest lahutatakse saadud tulu. Hüvitist ei maksta, kui saadud tulu ületab viiekordset hüvitise määra ehk 11 000 krooni.

[4] 2004. aastal oli vastav summa 5247 krooni, 2005. aastal on see 5824 krooni.

Kui taotlejal on veel alla kahe aasta ja kuue kuu vanuseid lapsi ning eelmise kalendriaasta keskmine tulu on väiksem kui talle eelmisel korral määratud hüvitise arvutamise aluseks olnud tulu, arvutatakse hüvitise suurus varasemast tulust. Kui talle varem polnud hüvitist määratud ning tal ei olnud hüvitise arvutamise aluseks oleval ajal sotsiaalmaksuga maksustatavat tulu, võrdub ühe kalendrikuu hüvitise suurus kehtestatud kuupalga alammääraga.

Iga kalendriaasta 1. jaanuaril arvutatakse määratud hüvitised ümber, arvestades kuupalga alammäära. Isikul, kellele on hüvitis määratud maksimaalses suuruses või hüvitise määras, hüvitist ümber ei arvutata.

Isikule, kellele oli enne seaduse jõustumist määratud lapsehooldustasu selle lapse kohta, kelle sünniga seoses tekib õigus hüvitisele, katkestatakse lapsehooldustasu maksmine ajani, mil hüvitise maksmise periood lõpeb.

Hüvitiselt peetakse kinni tulumaks ja vastavalt soovile arvestatakse maha tulumaksuvaba miinimum ning riik maksab vanemahüvitise pealt ühe protsendi II samba pensionifondi iga sündinud lapse kohta.

Välisauditid ja siseaudit

Riigikontroll ei ole varem vanemahüvitisega seonduvat auditeerinud. Samuti ei ole selles küsimuses tehtud siseauditeid.

Auditi iseloomustus

Audit korraldati Sotsiaalkindlustusametis ning kolmes pensioniametite osakonnas: Tallinna Pensioniameti Tallinna osakonnas, Tartu Pensioniameti Tartu osakonnas ja Virumaa Pensioniameti Rakvere osakonnas.

Auditi põhiküsimusteks olid järgmised:

- Kas hüvitist saab selleks õigustatud isik?
- Kas hüvitise saajale makstakse hüvitist õiges summas?
- Kas ettenähtust suurema hüvitise maksmisel nõutakse see tagasi?

Küsimustele vastuse leidmiseks auditeeriti osakondades nende nõuete järgimist, millele peab vastama vanemahüvitise määramise ja maksmise korraldus. Samuti analüüsiti õigusliku regulatsiooni piisavust ja selgust pensioniametile pandud kohustuste ning vastutuse seisukohast.

Tartu ja Rakvere osakonnas hinnati 5% hüvitise saajatest ning Tallinnas 2% (Tartus 136, Rakveres 54 ning Tallinnas 140 toimikut). Auditeeritud perioodiks oli 2004. aasta ja mõningates küsimustes hõlmas audit ka hilisemat perioodi. Valimisse võeti hüvitise määramised kogu aasta jooksul, kuid erilise tähelepanu alla jäid jaanuaris-veebruaris määratud hüvitised, kuna nendel kuudel on esialgseks määramise aluseks tööandja tõend. Samuti olid erilise tähelepanu all hüvitist suures summas saanud isikud. Auditi käigus vaadati sotsiaalmaksu laekumisi Maksu- ja Tolliameti Lõuna ning Ida maksukeskuses.

Selleks et veenduda, kas lapsed kasvavad pärast hüvitise määramist oma vanemate juures, koguti andmeid lastekodudest üle Eesti ning kontrolliti, ega 2004. aastal hüvitist saanud vanemate lapsi pole sinna paigutanud.

Auditi käigus koostati Sotsiaalkindlustusametist saadud andmete alusel tabel kõikide pensioniametite kohta, et leida vastus küsimusele, kas pensioniametid on määranud alati sunniraha, juhul kui hüvitist ebaseaduslikult saanud isikud ei hakka ettekirjutuse järgi seda tagasi maksma.

1. Hüvitise määramine ja maksmine

1.1. Hüvitise määramine

Seaduse[5] kohaselt sai vanemahüvitist taotleda alates 2004. jaanuarist. Vanemahüvitise taotlemise õigus oli kõikidel vanematel, kelle lapsed olid 01.01.2004. a seisuga alla 11 kuud vanad (v.a vanemad, kes olid veel sünnituslehel, ning vanemad, kes ei vastanud seaduses kehtestatud nõuetele[6]).

Hüvitise taotlemise esimesel kuul pidi osal juhtudel täitma käsitsi avalduse, kuid alates veebruarist sai hüvitist taotleda elektroonselt. Hüvitise taotleja saab avalduse täitmisel andmed kodanikuportaali x-tee kaudu haigekassast, pensionikindlustuse registrist ja rahvastikuregistrist. Neid andmeid ei ole võimalik pensioniametil endal muuta. Kui mingid andmed puudusid, siis esitas taotleja sellekohase dokumendi täiendavalt ning nende andmete alusel vormistati hüvitise määramise otsus.

Täiendavalt saadud andmed lisas pensioniameti töötaja käsitsi andmebaasi. Andmebaas arvutas automaatselt, lähtudes lisatud andmetest, taotlejale hüvitise summa.

Pensioniametite osakondades auditeeritud toimikutes ei tuvastatud, et vanemahüvitist oleks valesti määratud.

1.2. Hüvitise määramine vastuolus seaduse mõttega

Hüvitise maksmine 2003. aastal sündinud laste eest

Vanemahüvitise seaduse rakendussätte[7] alusel võeti 2003. aastal sündinud lapse puhul keskmise isikustatud sotsiaalmaksu arvutamisel arvesse 2003. aasta kalendrikuude arv, mis saadi kalendri-päevade arvu, töövõimetuslehe alusel ajutiselt vabastatud päevade ja lapsehoolduspuhkuse päevade arvu vahe jagamisel 30ga.

See rakendussäte tingis olukorra, kus väikese töötamise perioodi ja väikese sotsiaalmaksu laekumise puhul (näiteks miinimumpalga teenimisel) võis hüvitise taotleja saada tegelikult maksimummääraga hüvitist. Tänu sellele, et 2003. aasta põhjal hüvitise määramisel võeti arvesse ka lapsehoolduspuhkusel viibitud päevad, siis maksis riik võrreldes hüvitise saaja tuluga põhjendamatult suuri summasid. Kuna vanemahüvitise seaduse kohaselt[8] ei saa ühe kalendrikuu hüvitise maksimaalne suurus olla suurem, kui kolmekordne keskmine sotsiaalmaksuga maksustav tulu ehk 2004. aastal 15 741 krooni, siis maksti nendel juhtudel välja hüvitis maksimaalses suuruses. Vastasel juhul oleks see olnud veelgi suurem. Tabelis 2 on toodud neli sellist juhtu.

Tabel 2. Näited toetuse maksmise kohta maksimaalsuures hoolimata väikesest teenitud tulust

Pensioniameti osakond	Isikustatud sotsiaalmaks 2003. aastal (kr)	Aasta tulu (kr)	Kuu tulu (kr)	Hüvitise suurus kuus, kui poleks määratud maksimaalsuurust (kr)
Tartu	1 715	5 197	433	173 233
Tartu	1 783	5 403	450	180 100
Tallinn	1 068	3 236	104	107 980
Rakvere	733	2 221	185	74 033

Allikas: Pensioniametite andmed.

[5] Vanemahüvitise seadus, § 18
[6] Vanemahüvitise seadus, § 4 lg 1; riiklike peretoetuste seadus, § 2 lg 1–3
[7] Vanemahüvitise seadus, § 11 lg 2
[8] Vanemahüvitise seadus, § 3 lg 4

Vanemahüvitise seaduse[9] kohaselt, kui ühe lapse eest on vanemale hüvitist makstud ning järgmine laps sünnib alla 2,5aastase vahega ning arvutatud vanemahüvitis järgmise lapse kohta on väiksem kui eelmise lapse kohta, siis arvutatakse uus hüvitis varasemast tulust.

Virumaa Pensioniameti Rakvere osakonnas määrati vanemahüvitise saajale esimese lapse eest, kes sündis 07.04.2003. a hüvitis alates 01.01.2004 kuni 19.01.2004 summas 15 358 krooni kuus. Samas hüvitise saaja keskmine tulu kuus oli 768 krooni ning enamiku arvestuse aluseks olnud aastast oli vanem haiguslehel ja lapsehoolduspuhkusel. Kuna nimetatud hüvitise saajal sündis 15.09.2004 ka teine laps, siis määrati talle vanemahüvitis samas summas ehk 15 358 krooni kuus.

Eespool toodud näidete varal võib öelda, et hüvitise saajal on võimalik järgnevate laste puhul saada vanemahüvitist oluliselt suuremas määras, kui vanemahüvitise seaduse eesmärk seda ette näeb. Kuna igal aastal suureneb ka maksimaalne hüvitise summa, siis on neil vanematel võimalus järgnevate laste puhul saada isegi rohkem hüvitist.

Hüvitise määramine vanematele, kes on viidud kergemale tööle

Vanemahüvitise seaduse alusel arvutatakse hüvitise määramisel haiguslehel oldud päevad täies mahus maha. Samas makstakse ajutiselt teisele tööle üleviimise või töötingimuste kergendamise korral isikule haigushüvitist ning samal ajal tööandja poolt palka (toetust), mille pealt laekub sotsiaalmaks. Seaduse kohaselt arvestatakse vanemahüvitise arvutamisel sellisel juhul maha selles perioodis töövõimetuslehe alusel töölt vabastamise päevad ning samal ajal võetakse arvesse ka sama perioodi eest laekunud sotsiaalmaks. Tänu sellele on määratud hüvitise summa suurem hüvitise saaja varasemast igakuisest tulust ning seetõttu ka vastuolus seaduse eesmärgiga.

Virumaa Pensioniameti Rakvere osakonnas määrati alates 22.02.2005. a vanemahüvitis summas 17 472 krooni[10] kuus. Tööandja selgitusel viibis hüvitise saaja ajavahemikul 28.07.–04.10.2004 kodus töövõimetuslehe alusel (aluseks üleviimine kergemale tööle). Samal ajavahemikul on töötajale makstud ühekordset toetust. Kuna hüvitise saaja oli pikemat aega haiguslehel ja selle aja jooksul maksti tema eest sotsiaalmaksu, sai võimalikuks hüvitise määramine maksimaalsuuruses, kuigi hüvitise saaja 2004. aasta keskmine tulu oli 10 072 krooni kuus.

Ka siin on riik maksnud hüvitist suuremas mahus, kui oleks olnud hüvitise saaja saamata tulu. See aga on vastuolus seaduse eesmärgiga.

1.3. Lapsehooldustasu maksmine

Vanemahüvitise maksmise ajal ei maksta vanemale lapsehooldustasu selle lapse kohta, kelle eest on õigus vanemahüvitisele.

2004. aasta alguses laekunud avalduste puhul sai enamasti vanem juba lapsehooldustasu, kuna lapsed olid sündinud 2003. aastal ning siis ei makstud veel vanemahüvitist. Kuna hüvitise määramine võttis aega, siis vähemalt esimese kuu eest, enamasti ka teise kuu eest, sai vanem juba lapsehooldustasu kätte.

Auditeerimisel selgus, et nii Tartu pensioniameti Tartu osakonnas kui ka Virumaa pensioniameti Rakvere osakonnas oli auditi valimisse langenud vanemahüvitise saajatelt liigselt makstud lapsehooldustasu nõuetekohaselt kinni peetud.

Tallinna pensioniameti Tallinna osakonnas tuvastati aga juhtum, kus ajavahemikul augustist 2004 kuni 07.03.2005 oli määratud ja makstud emale lisaks vanemahüvitisele ka lapsehooldustasu. Auditeerimise ajal sõlmiti hüvitise saajaga kokkulepe lapsehooldustasu tagasimaksmise kohta summas 5058 krooni.

---

[9] Vanemahüvitise seadus, § 3 lg 8
[10] 2005. aastal on maksimaalne hüvitise summa 17 472 krooni.

Kuigi hüvitise maksmise aluseks olev programm välistab automaatselt hüvitise ning lapsehooldustasu samaaegse maksmise, on võimalik neid andmeid siiski käsitsi muuta, mistõttu puudub Riigikontrollil kindlus, et ei esine veel teisi selliseid juhtumeid.

1.4. Hüvitise maksmise lastekodusse pandud laste eest

Vanemahüvitise seaduse eesmärk on hüvitada laste kasvatamisega saamata jäänud tulu ning toetada töö- ja pereelu ühitamist. Isikule, kes tulu ei ole saanud, tagatakse sissetulek hüvitise määra ulatuses.[11]

Riigikontroll uuris 11 lastekodust, kas vanemahüvitise saajate lapsi on sinna paigutatud pärast hüvitise saamise lõppemist. Auditeerimisel selgus, et Valga, Narva-Jõesuu, Tartu ja Väikemõisa lastekodude andmetel on hüvitise lõppedes lastekodusse paigutatud kokku 14 last. Nende emadele on pensioniametid maksnud vanemahüvitist 113 586 krooni. Enamasti said need lapsevanemad hüvitist hüvitise määras ehk 2200 krooni kuus.

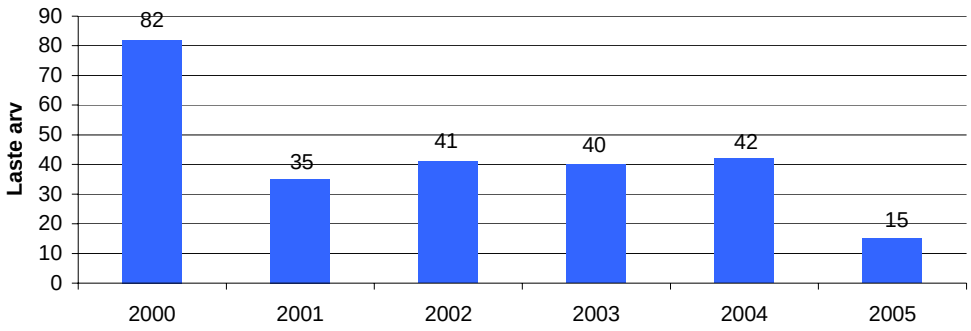
Auditi käigus leiti, et vähemalt neljal juhul on vanemhüvitise maksmist jätkatud ka juhul, kui laps on juba lastekodus. Ühel juhul on laps lastekodus alates 08.06.2004, kuid emale maksti edasi hüvitist ajavahemiku 08.06.-31.08.2004 eest 5511 krooni. Teisel juhul maksti 10 päeva jooksul pärast lapse lastekodusse andmist emale vanemahüvitist 756 krooni. Kolmandal ja neljandal juhul paigutati laps lastekodusse vastavalt 24.01.2005 ja 10.03.2005, kuid hüvitist maksti ebaseaduslikult edasi kuni kuu lõpuni vastavalt 537 ja 1740 krooni. Nende juhtumite puhul ei olnud pensioniamet alusetult makstud hüvitist kogusummas 8544 krooni tagasi nõudnud.

Ühel juhul, kus Tartu Pensioniameti Jõgeva osakond oli vanemahüvitist maksnud vanemale ebaseaduslikult 1833 krooni ulatuses perioodil, kus laps juba lapsekodus viibis (20.10–26.11.2004), oli nimetatud summa tagasinõudmiseks sõlmitud juba ka kokkulepe.

Alates 2005. aasta veebruarist on hoolekandeasutustel kohutus teavitada igakuiselt Sotsiaalkindlustusametit vanemliku hoolitsuseta lastest, kes on jooksval kuul püsivalt elama asunud hoolekandeasutusse.[12]

Riigikontroll uuris ka, kas lastekodudesse antud alla pooleteiseaastaste laste arv on viimastel aastatel muutunud, kuid olulisi muutusi alates 2001. aastast pole olnud. Samas on aga 2005. aasta kahe esimese kuuga antud lapsi lastekodusse juba 38% 2004. aastal antutest.

Joonis 1. Kuni 18 kuu vanuste laste andmine lastekodusse

* 2005. aasta andmed on 01.03.2005. a seisuga.
Allikas: 11 lastekodu andmed.

[11] Vanemahüvitise seadus, § 1 lg 1
[12] Riiklike peretoetuste seadus, § 25 lg 3

Hüvitise maksmine vanematele, kelle lapsed viibivad varjupaigas

Vanemahüvitise seaduses puuduvad sätted, kuidas toimida juhul, kui laps on paigutatud pikemaks ajaks varjupaika. Sotsiaalhoolekande seaduse kohaselt[13] on varjupaik isikutele ajutiselt ööpäevaringset abi ja tuge ning kaitset pakkuv asutus. Tallinna Lastekodu imikute ja puuetega laste keskuse varjupaiga tegevuskorra järgi[14] osutab varjupaik abi ja kaitset ööpäev ringi vanemliku hoolitsuseta jäänud või ohtu sattunud kuni 4aastastele lastele. Korra kohaselt[15] võib laps olla varjupaigas aja jooksul, mis on vajalik tema edaspidise elu korraldamiseks, kuid mitte üle kahe kuu. Erandi võib teha lapse elukohajärgse omavalitsuse taotluse alusel.

Auditeerimisel selgus, et tihti makstakse vanemale vanemahüvitist, kuigi lapsed on varjupaigas pikemat aega. Tallinna Lastekodu andmetel olid 2004. aastal seitsmel juhul lapsed varjupaigas pikemat aega ning vanemad said samal aja nende laste eest vanemahüvitist. Nii määrati lapse vanemale vanemahüvitis 9.02.–31.03.2004. a 15 011 krooni kuus, kuid juba enne vanemahüvitise määramist oli laps antud neljaks kuuks (11.12.03–06.05.04) varjupaika. Kokku sai lapsevanem selle perioodi eest hüvitist 25 881 krooni.

Kahel juhul olid lapsed pandud varjupaika pärast vanemahüvitise määramist. Pensioniamet oli määranud ühele vanemale vanemahüvitise perioodil 27.05.–30.09.2004 summas 2200 krooni kuus (kokku 9155 krooni) ning teisele vastavalt perioodil 14.12.–31.12.2004 summas 2480 krooni kuus ning perioodil 01.01.–26.07.2005 summas 2690 krooni kuus (kokku makstud aprilli lõpu seisuga 11 2960 krooni). Lapsed on antud varjupaika vastavalt 01.06. ja 17.12.2004 ehk üks viibis seal juba 11 ja teine 5 kuud.

Samas on ka juhtumeid, kus hüvitise maksmise lõppedes on laps paigutatud varjupaika. Vanemale määrati vanemahüvitis alates 01.01.–14.04.2004 summas 2200 krooni kuus, kusjuures kuu aega hiljem anti laps varjupaika, kus ta viibis 14.05.–31.12.2004 ning pärast seda viidi laps lastekodusse. Teise lapse vanemale määrati hüvitis perioodiks 19.09.–31.12.2004 summas 2480 krooni kuus ning 01.01.–28.02.2005 summas 2690 krooni kuus. Alates 09.03.2005. a anti laps varjupaika.

Riigikontroll peab problemaatiliseks seda, et vanematel, kelle lapsed on varjupaigas pikemat aega, on võimalik edasi saada vanemahüvitist. Seadused ei reguleeri praegu piisava täpsusega, kas ja mis ulatuses on lubatud vanemahüvitise maksmine varjupaika paigutatud laste vanematele. Toetuse maksmise ühte eesmärki, milleks on töö ja pereelu ühitamine, selline skeem täita ei aita.

1.5. Hüvitise saaja vahetumine

Kui laps on saanud kuue kuu vanuseks, on õigus vanemahüvitisele ka lapse isal. Isa puhul arvutatakse vanemahüvitis sama perioodi tulude alusel, mis oli arvestuse aluseks emal. Hüvitise saaja vahetatakse alates järgmisest kuust, juhul kui taotlus on esitatud enne jooksva kuu 15. kuupäeva.

Auditeerimisel selgus, et isad kasutavad õigust ja vormistavad vanemahüvitise oma nimele, kuid leidub ka neid isasid, kes käivad edasi tööl ega teavita oma sotsiaalmaksuga maksustatava tulu suurusest pensioniametit (vt ka ptk 2.2).

Auditeerimisel selgus, et isa puhul on sotsiaalmaksuga maksustatav tulu suurem, mis annab võimaluse saada võrreldes emaga ka suuremat vanemahüvitist. Tabelis 3 on toodud viis sellelaadset näidet, kusjuures kõigil neil juhtudel on isa teeninud vanemahüvitise saamise ajal ka tulu.

---

[13] Sotsiaalhoolekande seadus, § 18 lg 1 p 3

[14] Tallinna Lastekodu imikute ja puuetega laste keskuse varjupaiga tegevuskord, mis on kinnitatud Tallinna Sotsiaal- ja Tervishoiuameti 11.06.2003. a käskkirjaga nr 1-4/136, ptk 1 p-d 1.1 ja 1.3

[15] Tallinna Lastekodu imikute ja puuetega laste keskuse varjupaiga tegevuskord, mis on kinnitatud Tallinna Sotsiaal- ja Tervishoiuameti 11.06.2003. a käskkirjaga nr 1-4/136, ptk 3 p 3.7

Tabel 3. Lapse ema ja isa hüvitiste suuruse võrdlus

Emale hüvitise määramine	Summa (kr)	Isale hüvitise määramine	Summa (kr)
26.09.2004	3 000	01.01.2005	12 908
10.07.2004	2 200	01.02.2005	8 788
22.05.2004	2 200	01.12.2004	6 477
27.01.2004	2 480	01.07.2004	12 713
27.02.2004	2 480	01.07.2004	14 280

Allikas: Pensioniameti Tartu ja Rakvere osakonna andmed.

Ettepanekud

Sotsiaalministrile

- Täpsustada vanemahüvitise seadust selliselt, et hüvitise määramisel oleks täpselt reguleeritud, kuidas arvestada hüvitise arvutamisel rasedusperioodil kergemale tööle üleviimisel haiguslehel oldud päevi ning samal ajal teenitud sotsiaalmaksuga maksustavat tulu, vältimaks olukorda, kus tulu küll arvestatakse, kuid haiguspäevi mitte, mistõttu keskmine tulu kuus võib oluliselt tõusta. Ühe võimalusena võiks nendel juhtudel nõuda tööandja tõendi esitamist, kus eelneva kalendriaasta teenitud tulu on seotud perioodiga, millal see tulu teeniti.

- Nõuda, et hoolekandeasutused edastaksid alati andmed neile püsivalt elama asunud vanemliku hoolitsuseta laste kohta Sotsiaalkindlustusametile tõhustamaks kontrolli lastekodusse paigutatud laste vanematele hüvitise maksmise osas, et vältida edaspidi hüvitise maksmist neile, kes tegelikult last ei kasvata. Leida lahendus varjupaika paigutatud laste vanematele hüvitise maksmise osas, sest kuigi varjupaik on mõeldud lastele ajutise lahendusena, on lapsed seal ka pikemat aega. Vanemad aga saavad samal ajal hüvitist lapse kasvatamise eest.

Sotsiaalkindlustusameti peadirektorile

- Tõhustada kontrollimeetmeid, et vältida edaspidi lapsehooldustasu maksmist vanematele nende laste eest, kelle eest nad saavad samal ajal vanemahüvitist.

2. Tulude teenimine hüvitise saamise perioodil

2.1. Tulude teenimisest teatamine

Kui hüvitise saaja saab hüvitise maksmise kalendrikuul hüvitise määrast suuremat sotsiaalmaksuga maksustatavat tulu (v.a füüsilisest isikust ettevõtja ettevõtlustulu) või ilmnevad muud asjaolud, mis mõjutavad hüvitise suurust või õigust hüvitisele, on ta kohustatud sellest pensioniametile viivitamata kirjalikult teatama ja pensioniamet korrigeerib vastava või järgnevate kuude hüvitise summat.[16]

Sotsiaalministri määrusega[17] kinnitatud vanemahüvitise taotlemise vorm näeb ette, et hüvitise saaja kinnitab oma allkirjaga, et ta on teadlik kohustusest kohe kirjalikult teatada pensioniametile kõigist asjaoludest, mis mõjutavad vanemahüvitise summa suurust ja maksmise lõpetamist ning liigselt saadud vanemahüvitise tagasimaksmise kohustusest.

Auditeerimisel selgus, et Tallinna Pensioniameti Tallinna osakonnas on avastatud 317 korral, Tartu Pensioniameti Tartu osakonnas vastavalt 48-l ja auditeerimise ajal 5 korral (kokku 53 juhtumit) ning Virumaa Pensioniameti Rakvere osakonnas 18 korral, et hüvitist on seoses tulu teenimisega makstud ettenähtust rohkem. Nimetatud juhtudel ei olnud ükski hüvitise saaja teatanud tulu saamisest.

Seega, vaatamata sellele, et hüvitise saajad on kõik taotlused (avaldused) allkirjastanud, jätsid nad pensioniametile teatamata asjaoludest, mis mõjutasid hüvitise suurust või õigust hüvitisele. Vanemahüvitise seadus ei näe ette vastutust tulude teenimisest mitteteatamise korral.

2.2. Tulude teenimise kohta info laekumine

Pensionikindlustusregistrisse saabuvad andmed Maksu- ja Tolliametist sotsiaalmaksu kohta tavaliselt 1,5 kuni 2 kuud hiljem ning pensioniameti spetsialist, kelle ülesanne on vanemahüvitise määramine, kontrollib, kas tulu saajatest saab mõni hetkel vanemahüvitist.

Riigikontroll peab info liikumise aeglust suureks probleemiks. Nii õnnestus auditi käigus leida valimisse langenute hulgast 4 hüvitise saajat, kes olid teeninud tulu lubatust (2200 kr) suuremas mahus. See sai võimalikuks tänu sellele, et kontrolliti sotsiaalmaksuga maksustatava tulu andmeid kõikide Tartu ja Rakvere osakonnas valimise langenud hüvitise saajate osas Maksu- ja Tolliameti Lõuna maksukeskuse Tartu büroos ja Ida Maksukeskuse Rakvere büroos kohapeal. Kontrolli tulemused on toodud tabelis 4. Pensionikindlustusregistrisse (kust pensioniametid saavad oma info) ei olnud need andmed veel jõudnud. Mida hiljem pensioniametid saavad tulu teenimisest teada, seda pikem periood jääb tulu teenimise ja enammaksu tagasinõudmise vahele, mistõttu tagasinõudmine on seda problemaatilisem (vt ka ptk 3). Kõigil Riigikontrolli avastatud enammakse juhtudel on hüvitise saajatega sõlmitud kokkulepped auditi käigus.

Tabel 4. Auditi käigus tuvastatud enammaksed

Jrk-nr	Hüvitise maksmise periood	Tulu laekumise aeg	Laekunud tulu suurus (kr)	Otsuse (kokkuleppe) vormistamise aeg	Enammakstud summa (kr)
1.	01.01.2005–27.04.2005	jaanuar 2005	6460	20.04.2005	1525
2.	01.12.2004–21.04.2005	jaanuar 2005	2320	18.04.2005	1114
3.	15.06.2004–14.05.2005	jaanuar 2005	3403	19.04.2005	814
4.	18.10.2004–30.05.2005	märts 2005	4481	18.04.2005	1884
Kokku					**5337**

[16] Vanemahüvitise seadus, § 5
[17] Sotsiaalministri 21.01.2004. a määrus nr 5 “Riiklike peretoetuste ja vanemahüvitise taotlemise avalduse vorm ja vajalike lisadokumentide loetelu” lisa

Kuigi Sotsiaalkindlustusameti töötajate selgitusel kontrollitakse kõigi vanemahüvitise saajate puhul üle, kas nad on tulu saanud (siis kui need saavad nähtavaks pensionikindlustusregistris), leidis Riigikontroll vähemalt kaks sellist juhtu, kus tulu oli teenitud kolmveerand ja rohkem aastat enne auditit (enammakstud 2004. aasta märtsis 3303 krooni ja juulis 583 krooni) ning tulu tagasimaksmist polnud seni tuvastatud. Selgus, et andmeid tulu kohta kontrollitakse kuude kaupa, kuid tööandjal on õigus hiljem neid andmeid muuta (vt ka ptk 4) ning siis pensioniametid neid enam üle ei kontrolli.

Riigikontroll leiab ka, et ei Sotsiaalkindlustusamet ega Sotsiaalministeerium pole teinud piisavalt jõupingutusi, et kiirendada Maksu- ja Tolliametist andmete kättesaadavust.

2.3. Vanemahüvitise vähendamine seoses tulu teenimisega

Hüvitise vähendamine tulu teenimisel

Vanemahüvitise seaduse[18] kohaselt võivad kõik hüvitise saajad saada 2200 krooni tulu hüvitise saamise perioodil, ilma et nende hüvitis väheneks. Vastavalt sellele sättele tekib hüvitise saajal, kes saab samal perioodil kas või 1 kroon rohkem tulu kui 2200 krooni, hüvitise osas ülemaks. Saadud hüvitiste summadelt mahaarvestust ei tehta mitte alates 2200 kroonist, vaid kogusummalt. See tekitab suure ebavõrdsuse 2200 ja 2201 krooni tulu saaja vahel. Näiteks kui vanemahüvitise suurus on 5000 krooni, siis saab esimesel juhul tulu teenija vanemahüvitist ikka 5000 krooni ning teisel vähendatakse seda 1200 krooni võrra (5000 + 2201 = 7201; 7201 : 1,2 = 6001; 6001 – 2201 = 3800).

Sama valemi põhjal arvutades on mitmel hüvitise saajal tulude teenimisel üle 2200 krooni hüvitist vähendatud. Näiteks on hüvitise saajale määratud vanemahüvitis 9519 krooni ja ta on teeninud tulu 3068 krooni kuus, siis on tehtud hüvitise ümberarvestus võttes arvesse teenitud tulu täies mahus ehk vastavalt ettenähtud valemile (9519 + 3068 = 12 587 : 1,2 = 10 489 – 3068 = 7421). Lähtuvalt eeltoodust on Tartu osakond määratud hüvitist vähendanud 2098 krooni võrra (9519 – 7421).

Riigikontroll näeb selles aga suurt riski, kuna see soodustab hüvitise saajatel soovi näidata oma sotsiaalmaksuga maksustavat tulu hüvitise saamise perioodil napilt väiksemana kui 2200 krooni. Auditeerimisel leiti järgmised juhtumid:

- enne hüvitise määramist on teenitud tulu 8647 kr ja pärast hüvitise määramist 1 993 kr kuus;
- enne hüvitise määramist on teenitud tulu 4 350 kr ja pärast hüvitise määramist 2176 kr kuus;
- enne hüvitise määramist on teenitud tulu 12 600 kr ja pärast hüvitise määramist 2200 kr kuus.

Riigikontroll ei pea õigeks seda, et hüvitise ümberarvutamisel ei võeta tulu teenimisel arvesse mitte ainult 2200 krooni ületavat osa, vaid kogu teenitud tulu. Riigikontrolli hinnangul see seab hüvitise saajad ebavõrdsesse olukorda ning soodustab tuludega manipuleerimist.

Ettepanekud

Sotsiaalministrile koostöös rahandusministriga

- Leida lahendus parandamaks andmevahetust Maksu- ja Tolliameti ning Sotsiaalkindlustusameti vahel, et sotsiaalmaksu laekumine Maksu-ja Tolliametile oleks nähtav kohe ka pensionikindlustuse registris.

[18] Vanemahüvitise seadus, § 3 lg 7

Sotsiaalministrile

- Algatada vanemahüvitise seaduse täiendamine eesmärgiga

  - määrata hüvitise taotlejale sanktsioonid, kui ta ei ole teatanud tulude teenimisest või muudest ilmnenud asjaoludest, mis mõjutavad hüvitise suurust või õigust hüvitist saada;

  - vähendada hüvitist juba esimesest teenitud kroonist, mitte 2200 kroonist nagu praegu, et vähendada võimalusi tuludega manipuleerida, või alternatiivina võtta hüvitise ümberarvutamisel sotsiaalmaksuga maksustava tulu teenimisel arvesse ainult see osa, mis ületab hüvitise määra.

Sotsiaalkindlustusameti peadirektorile

- Nõuda, et edaspidi kontrollitakse tagasiulatuvalt vähemalt kord kvartalis eelmise 12 kuu kohta kõikide hüvitise saajate andmeid tulu kohta tagamaks, et tulu andmete muutumisel nõutaks enammakstud hüvitis tagasi.

3. Hüvitise tagasinõudmine

3.1. Kokkulepete sõlmimine hüvitise tagasinõudmiseks

Seaduse[19] kohaselt nõutakse enammakstud hüvitise summa tagasi, kusjuures kokkuleppel pensioniametiga maksab hüvitise saaja nõutud summa tagasi korraga või see peetakse kinni järgmiste kalendrikuude eest makstavast hüvitisest. Kuna tulu teenimisest hüvitise saajad tihti ei teata ning 2004. aastal said pensioniametid infot sotsiaalmaksu laekumise kohta enamasti kvartaliti ning enne selle info laekumist ei ole pensioniametil võimalust hüvitist tagasi nõuda, siis juhtus tihti, et hüvitise maksmise periood oli juba lõppenud. Ülemakse leidmisel saadetakse hüvitise saajale kiri, et saavutada kokkulepe liigselt saadud hüvitise tagasimaksmise osas. Kui kokkulepet ei saavutata, peetakse enammakstud summa komisjoni otsuse alusel makstavast hüvitisest kinni või määratakse otsusega tagastamise tähtaeg. Kuna enamikul juhtudel oli tagastamise periood määratud mitme aasta peale, on tagastatavate summade jäägid suured (vt tabel 5).

Tabel 5. Vanemahüvitise ülemaksed 01.03.2005. a seisuga pensioniametite kaupa

Pensioniamet	Kokkulepe saavutatud	Ülemakstud		Tagastatud		Tagastamata jääk	
	(ei/jah)	arv	summa (kr)	arv	summa (kr)	arv	summa (kr)
Tallinn	51/335	386	1136640	169	463394	217	673246
Tartu	29/101	130	283390	69	168090	61	115300
Pärnu	4/102	106	252067	67	182931	39	69135
Virumaa	Andmed esitamata	39	152657	5	39764	34	112894
Kokku		**661**	**1 824 754**	**310**	**854 179**	**351**	**970 575**

Allikas: Pensioniametite andmed.

Vanemahüvitise seadus ei näe ette, et pensioniametite pensionikomisjoni otsustes (kokkulepetes) tuleks põhjendada määratud tagasimaksmise tähtaja pikkust. Näiteks on Tartu pensioniametis kuue otsusega määratud enammakstud vanemahüvitise tagastamise periood väga pikk ning viimane makse tuleb neil juhtudel sooritada alates 2006. aastast kuni suisa 2010. aastani.

Tartu osakond määras 01.02.–31.04.2004 ühele isikule vanemahüvitise summas 7351 krooni kuus, kusjuures kokku maksti välja kolme kuu eest 16 319 krooni. Tartu osakond tuvastas alles detsembris 2004, et hüvitise saaja ei ole teatanud pensioniametile teenitud tulust. Seetõttu oli arvestatud temale vanemahüvitist liigselt veebruari ja märtsikuu eest 3475 ning aprillikuu eest 3573 krooni (kokku 7048 kr). Kokkuleppel (23.04 ja 10.12.2004) pensioniametiga maksab vanemahüvitise saaja enammakstud hüvitise 7048 krooni tagasi osamaksetena ühes kuus 100 krooni tagasimakse tähtajaga 01.04.2010.

Ka teised pensioniametid on kokkulepped sõlminud pikkade tagasimaksu tähtaegadega. Näiteks Pärnu penisoniametis peavad hüvitise saajad tagastama liigselt saadud 1883 krooni ja 2605 krooni vastavalt jaanuaris ja detsembris 2006 (osamaksed 183 kr kuus) ning ühel juhul 3135 krooni aprillis 2007 (osamakse 100 kr kuus).

Virumaa Pensioniameti Rakvere osakond tuvastas, et vanemale on 2004. aasta detsembri eest rohkem makstud hüvitist 1593 krooni, kokkuleppel hüvitise saajaga on määratud tagastamise tähtaeg 30.04.2006.

Seega on ebaseaduslikult saadud hüvitise tagasimaksmise aeg kordades pikem hüvitise saamise ajast.

[19] Vanemahüvitise seadus, § 7 lg 1–3

Riigikontrolli arvates tuleks põhjendada pensionikomisjoni vormistatud otsustes (kokkulepetes) määratud enammakstud vanemahüvitise tagastamise tähtaegu.

3.2. Sanktsioonide rakendamine tagasimaksmisest hoidumisel

Vanemahüvitise seaduse järgi[20], kui hüvitise maksmine lõpetatakse enne enammakstud summa tagasimaksmist, tehakse hüvitise saajale selle tagasinõudmiseks ettekirjutus koos hoiatusega. Hoiatuses märgitud tähtaja jooksul ettekirjutuse täitmata jätmise korral on pensioniametil õigus rakendada sunniraha seaduses sätestatud korras. Sunniraha ülemmäär on 3000 krooni. Auditeerimisel selgus, et enammakstud summade tagasinõudmiseks vormistatud pensionikomisjoni otsuseid ja sõlmitud kokkulepet ei ole osaliselt täidetud, kuid pensioniametid ei kasuta tihti võimalust ei ettekirjutuse tegemiseks ega ka hiljem sunniraha määramiseks ning sissenõudmiseks.

Tabel 6. Andmed sunniraha määramise ja hüvitise mittetagastamise kohta 01.03.2005. a seisuga

Pensioniamet	Määratud sunniraha		Vanemahüvitise saajad, kes ei ole asunud liigselt saadud hüvitist tagastama	
	Summa (kr)	Arv	Arv	Summa (kr)
Tallinn	100	1	91	297 941
Tartu	5050	5	14	25 188
Pärnu	3000	3	6	5 764
Virumaa	0	0	14	66 974
Kokku	**8150**	**9**	**125**	**395 867**

Allikas: Pensioniametite andmed.

Nagu näha tabelist 6, ei olnud 125 hüvitise saajat asunud liigselt saadud hüvitist kogusummas 395 867 krooni tagastama. Pensioniametid on kasutanud sunniraha määramise ja sissenõudmise õigust ainult 9 korral ehk 7% juhtudest. Juhtudel, kus sunniraha suurus oli tuhandetes kroonides, olid võlglased asunud kohe ka summasid tagastama. Tartu pensioniametis oli ühel juhul sunniraha suuruseks maksimaalne 3000 krooni ning enammakstud 10 948 krooni tagastati peatselt. Samasugune näide on ka Pärnust, kus sunniraha määrati 1800 krooni ning enammakstud summa 10588 krooni tagastati. Üldjuhul on aga pensioniametites määratud sunniraha sümboolse suurusega (mõnisada krooni).

Riigikontrolli arvates peaks juhul, kui isikud ei täida oma kohustusi hüvitise tagasimaksmisel, rakendama seadusest tulenevat õigust ning esitama ettekirjutuse koos hoiatusega, mis võimaldab hiljem määrata ja nõuda sunniraha.

Ettepanekud Sotsiaalkindlustusameti peadirektorile

- Nõuda, et pensionikomisjonid põhjendaksid otsuseid vormistades ja kirjalikke kokkuleppeid sõlmides vanemahüvitise liigselt makstud summade tagastamise ebamõistlikult pikki tähtaegu.
- Tagada, et juhul kui kokkulepet ei täideta, siis esitatakse ettekirjutused koos hoiatusega hüvitise tagasinõudmiseks viivitamatult.

[20] Vanemahüvitise seadus, § 7 lg 3

4. Probleemid maksudega

Tulumaksu kalendriaasta vahetus

Hüvitiselt peetakse kinni tulumaks ja vastavalt soovile arvestatakse maha tulumaksuvaba miinimum. Enammakstud summa küsitakse tagasi selle järgi, kui palju hüvitise saaja tegelikult on hüvitist saanud. Maksumäära langedes alates 1. jaanuarist 2005 on tekkinud küsimus, kuidas tagastada tulumaksu selle kinnipidajale (antud juhul Sotsiaalkindlustusametile) juhul, kui enne 01.01.2005. a saadud väljamakse osas tagastab saaja selle kas täielikult või osaliselt pärast 01.01.2005. a.

Rahandusministri määrusega[21] on kinnitatud kinnipidajate esitatava deklaratsiooni TSD-vorm, mille põhivormi märkustes on reguleeritud ka tagastatavate väljamaksete deklareerimine. Maksu- ja Tolliameti seisukoht on, võttes arvesse tulumaksuseaduse praegust redaktsiooni ja selle alusel antud määrust[22], et nii väljamaksele kui ka selle tagastamisele rakendatakse vastavalt väljamakse või tagastamise hetkel kehtinud maksumäära. Nii tuleb väljamaksele, mida tehakse enne 01.01.2005. a, rakendada maksumäära 26% ja väljamakse tagastusele, kui see toimub pärast 01.01.2005. a (kuid enne maksumäära edasist vähenemist 01.01.2006. a), rakendada maksumäära 24%.

Sotsiaalkindlustusameti infosüsteemide osakonna juhataja kt ja juhataja asetäitja selgitusel on ette valmistatud projekt, mille kohaselt tulumaksu enammakse ja deklareeritava enammakse vahe, mis on tingitud maksustamisperioodi muutusest, tuleb fikseerida koos enammaksega ja kuulub mahakandmisele komisjoni otsusega. Seega ei planeerita tagastada tulumaksu 2% suurust vahet Sotsiaalkindlustusametile, vaid see jääb Maksu- ja Tolliametile.

Kohustusliku pensionifondi II sammas

Auditeerimisel ilmnes, et enammakstud vanemahüvitise tagastamisel ei ole tagastatud kogumispensioni II samba makseid.

Maksed Eesti Väärtpaberikeskuse II samba registrisse jõuavad Maksu- ja Tolliameti kaudu Sotsiaalkindlustusametist. Kuigi Sotsiaalkindlustusamet on edastanud Maksu- ja Tolliametile info hüvitise tagasimaksete osas, ei ole Maksu- ja Tolliamet seda infot ASile Eesti Väärtpaberikeskus edasi saatnud. Seepärast pole siiani ühtegi tagasiarvestust pensionifondidest tehtud ning nii Maksu- ja Tolliamet kui ka AS Eest Väärtpaberikeskus on seisukohal, et praegune regulatsioon vajab muutmist, et seda edaspidi siiski teha saaks. Samas leiab Rahandusministeerium, et paranduskannete tegemiseks on praegu piisav regulatsioon rahandusministri 26.06.2002. a määruse nr 86 “Kohustusliku pensionifondi osakute väljalaske, tagasivõtmise ja tühistamise kord” § 19 näol olemas ning erisätteid ei ole vanemahüvitise tagasiarvestuse jaoks vaja, sest tagasikannete tegemine ASi Eesti Väärtpaberikeskus ning Maksu- ja Tolliameti vahel ei sõltu sellest, kas vigase deklaratsiooni esitanud on tööandja või Sotsiaalkindlustusamet.

Maksu- ja Tolliameti seisukoht on aga, et vanemahüvitise tagastamisel mujalt sotsiaalmaksuga maksustatava tulu saamise tõttu ei ole rakendatav eespool nimetatud määruse § 19 selle praeguses redaktsioonis. Esiteks, ei ole tegemist vea parandusega ning sellest tulenevalt ei olnud kanne selle tegemisel vale (nagu võiks eeldada paragrahvi pealkirjast). Teiseks, nimetatud paragrahvi § 19 lg 1 järgi peab vigu korrigeerima olukorras, kui Maksu- ja Tolliamet on kandnud kohustatud isiku eest rohkem raha, kui oleks pidanud. Kui vanemahüvitise väljamakse on toimunud konkreetses summas, ei saa sellega seotud kogumispensioni makse olla muu, kui 1% väljamakstud summast. Maksu- ja Tolliameti arvates ei ole üheselt lahendatud ka parandustest tingitud kasude/kahjude saldeerimist või finantseerimist, sest osaku väljalaskmise ja selle tühistamise vahel võib selle hind oluliselt muutuda. Ebaselge on ka teiste seoses osakute tühistamisega tekkida võivate kulude kandmise regulatsioon. Ka

[21] Rahandusministri 24.12.2003. a määrus nr 7 “”Tulumaksuseadusest”, “Sotsiaalmaksuseadusest”, “Kogumispensionide seadusest” ja “Töötuskindlustuse seadusest” tulenevate deklaratsioonide ja tõendite vormide kinnitamine”
[22] Sama

ASi Eesti Väärtpaberikeskus pensioniprojekti spetsialisti selgitusel on probleemiks just tagasikannete arvestamine ja tegemine, kuna paranduskannete tegemist ei ole ühegi õigusaktiga reguleeritud.

Rahandusministeeriumi esindaja selgituste kohaselt on ministeeriumis ettevalmistamisel ka uus määrus, mille rakendussätetes tunnistatakse eespool viidatud määrus kehtetuks, kuid milles see probleem on lahendatud analoogselt praegu kehtiva määrusega.

Sotsiaalmaksu andmete laekumise periood

Vanemahüvitise seaduse järgi vähendatakse hüvitist, kui hüvitise saaja teenib hüvitise maksmise kalendrikuul hüvitise määrast suuremat tulu. Pensioniametid arvestavad vanemahüvitise saaja tulu selle kuu tuluks, mis kuus on sellelt arvestatud sotsiaalmaks. See asjaolu tekitab hüvitise saajate seas segadust, kuna enamasti ei ole see tulu mitte selle perioodi eest, kui hüvitist saadi, vaid eelneva perioodi eest. Seetõttu vaidlustavad vanemahüvitise saajad hüvitise mahaarvamise otsused, ja juhul kui tekib enammaks, on pensioniametil raske jõuda hüvitise saajaga kokkuleppeni. Samuti tekitab segadust seaduse sõnastus, kus tulu teenimine on seotud hüvitise maksmise kalendrikuuga, kuid hüvitis makstakse alati välja alles järgmise kuu esimestel päevadel ning praktikas seostatakse tulu teenimine siiski hüvitise arvestamise kuuga.

Problemaatiline on ka seadusesäte[23], mille kohaselt vähendatakse hüvitist, kui hüvitise saaja teenib hüvitise maksmise kalendrikuul hüvitise määrast suuremat sotsiaalmaksuga maksustatavat tulu. Probleem kerkib üles nende hüvitise saajatega, kes pool kuud saavad veel vanemahüvitist, kuid selle lõppedes kohe tööle siirduvad ning kellele samas kalendrikuus töötasu välja makstakse. Kuigi hüvitise saamise perioodil ei ole hüvitise saaja töötanud, nõutakse talt hüvitis tagasi. Riigikontroll ei pea seda seadusesätet õiglaseks.

Sotsiaalmaksu andmete muutmine

Maksukorralduse seaduse[24] kohaselt on maksumaksjal, kes on tasunud maksuseaduses ettenähtust suurema maksusumma, õigus kolme aasta jooksul enammakse tekkimise päevast arvates taotleda maksuhaldurilt enammakstud summa tagastamist või tasaarvestamist. Samas makstakse vanemahüvitist aasta jooksul ja siis antakse toimikud arhiivi. Pensioniametite töötajate selgitusel ei kontrollita pärast seda enam nendes toimikutes kajastatud sotsiaalmaksu ning selle alusel määratud hüvitise õigsust ning parandusi on hiljem võimalik teha vaid hüvitist saanud isiku avalduse alusel.

Ettepanekud

Sotsiaalministrile

- Algatada vanemahüvitise seaduse muutmine täpsustamaks, millise perioodi jooksul on pensioniametil kohustus sotsiaalmaksu laekumist kontrollida, lähtudes maksukorralduse seadusest.

- Algatada vanemahüvitise seaduse täiendamine, et oleks üheselt arusaadav, et hüvitise vähendamisel võetakse arvesse sotsiaalmaksu deklaratsioonidel näidatud kuu, mille eest sotsiaalmaks arvestati, ning et tulu teenimisel vähendatakse selle kuu hüvitist, mille eest see on arvestatud, mitte väljamaksmise kuu hüvitist.

[23] Vanemahüvitise seadus, § 3 lg 6
[24] Maksukorralduse seadus, § 33 lg 1

Rahandusministrile

- Lahendada küsimus, kuidas tagastada tulumaks Sotsiaalkindlustusametile juhul, kui enne 01.01.2005. a saadud väljamakse osas tagastab saaja selle kas täielikult või osaliselt pärast maksumäärade muutumist.

- Lahendada kohustusliku pensionikindlustuse maksete tagasiarvestamise probleem nende vanemahüvitise saajate puhul, kes peavad osa hüvitisest tagastama.

Jüri Kõrge
III auditiosakonna peakontrolör

Sotsiaalministri, rahandusministri ja
Sotsiaalkindlustusameti peadirektori
I asetäitja vastused

sotsiaal ministeerium

Hr Jüri Kõrge
Peakontrolör
Riigikontroll
Narva mnt 11a
15013 TALLINN

Teie 17.06.2005 nr OSIII-2-7.1/05/940

Meie 11.07.2005 nr 15-1/6081

Vastuseks aruandele "Vanemahüvitise maksmise korraldus"

Lugupeetud härra Kõrge

Oleme tutvunud Teie kontrolliaruandega vanemahüvitise maksmisest. Kontrolliaruanne viidi läbi 2005. aastal, auditeeriti 2004. aasta perioodi. Aruandes on välja toodud vanemahüvitise maksmise probleemkohad ning tehtud ettepanekud regulatsiooni ja kontrollimeetmete täiendamiseks meile, Sotsiaalkindlustusametile ning Rahandusministeeriumile. Järgnevalt vastame ning esitame edasise tegevuskava meile esitatud ettepanekute osas.

1. Hüvitise määramine ja maksmine
1.2. Auditis on välja toodud juhtumeid, kus 2003. aastal sündinud laste kohta on määratud põhjendamatult kõrge hüvitis. Rakendussäte, millega seaduses reguleeriti hüvitise arvutamist 2003. aastal sündinud laste kohta, oli vajalik, et tagada endise sissetuleku saamine lapsehoolduspuhkusel viibivatele vanematele. Põhjendamatult kõrge hüvitise määramine üksikutel juhtudel tulenes rakendussätte eripärast ning asjaolude kokkulangemisest – see määrati vanematele, kelle töötatud päevade arv 2003. aastal oli väike ning kes said sotsiaalmaksuga maksustatavat tulu varasema perioodi eest.

Meil on kavas muuta regulatsiooni hüvitise määramise osas vanematele, kes on üle viidud kergemale tööle. Vanemahüvitise seaduse muutmise seaduseelnõu on hetkel väljatöötamisel. Eelnõu valmib oktoobriks 2005.

1.4. Kontrolliaruandes on viidatud juhtumitele, kus pensioniamet on jätkanud vanemahüvitise maksmist lastekodusse või varjupaika paigutatud laste kohta. Hoolekandeasutustel on kohustus teavitada igakuiselt Sotsiaalkindlustusametit vanemliku hoolitsuseta lastest, kes on jooksval kuul püsivalt elama asunud hoolekandeasutusse. Varjupaika paigutatakse lapsed pikemaks ajaks kohaliku omavalitsuse taotluse alusel. Riiklike peretoetuste seaduse kohaselt peatab

Sotsiaalministeerium
Registrikood 70001952

Gonsiori 29
15027 TALLINN

Telefon 626 9301
Faks 699 2209

www.sm.ee
info@sm.ee

pensioniamet valla- või linnavalitsuse korraldusel ajutiselt vanemahüvitise ja peretoetuste maksmise, kui lapsevanem ei kasvata last ega hoolitse tema eest. Meie informeerime täiendavalt hoolekandeasutusi ja kohalike omavalitsuste lastekaitsetöötajaid ning sotsiaaltöötajaid kohustusest teavitada elukohajärgset pensioniametit lastekodusse või varjupaika paigutatud väikelastest, kelle eest vanem ei hoolitse.

2. Tulude teenimine hüvitise saamise perioodil
Kontrolliaruandes on juhitud tähelepanu Maksu- ja Tolliameti ning Sotsiaalkindlustusameti andmevahetusele. Märgime, et Sotsiaalkindlustusamet võtab Maksu- ja Tolliameti andmed vastu niipea, kui andmed edastatakse. Maksu- ja Tolliamet edastab andmed vastavalt rahandusministri kehtestatud korrale, vajades aega andmete töötlemiseks ja kontrolliks. Töötlemata ja kontrollimata andmete edastamine Sotsiaalkindlustusametile tooks kaasa vajaduse sagedasteks hüvitiste ümberarvutamiseks ning hüvitisesaajate panemise ebakindlasse olukorda.
Lahendusena kavandame vanemahüvitise seaduse muudatustega kehtestada hüvitise ümberarvutamise esimesel võimalusel. Eelnõu kohaselt arvutatakse järgmise kuu hüvitis ümber vastavalt § 3 lõikes 7 sätestatud korrale niipea, kui Maksu- ja Tolliameti andmebaasi andmetest on selgunud, et isik on saanud vanemahüvitise saamise ajal sotsiaalmaksuga maksustatavat tulu. Kui hüvitise maksmine on selleks ajaks lõppenud, esitatakse tagasimaksenõue viivitamata.
Kontrolliaruandes on tehtud ettepanek määrata hüvitise taotlejale, kes ei ole teatanud asjaoludest, mis mõjutavad hüvitise suurust, sanktsioonid. Leiame, et isikud ei tarvitse alati ette teada sotsiaalmaksuga maksustatud tulu saamisest või ei tea isikud ette teenitava tulu täpset suurust. Seetõttu pakume välja seaduses olemasolevate sanktsioonide sihipärase rakendamise ning halduspraktika ühtlustamise selles osas. Seaduses on võimalus sanktsioneerida isikuid enammakstud summa hüvitisest kinni pidades või sunniraha rakendamise kaudu. Kavandame senisest tõhusamat avalikkuse teavitamist hüvitisesaaja kohustusest teavitada pensioniametit sotsiaalmaksuga maksustatava tulu saamisest.

Kavandame koostöös Sotsiaalkindlustusametiga vanemahüvitise seaduse täiendamist seaduse § 3 lõike 7 osas, mis käsitleb hüvitise ümberarvutamist.

4. Probleemid maksudega
Kontrolliaruandes on tehtud ettepanek algatada vanemahüvitise seaduse muutmine täpsustamaks, millise perioodi jooksul on pensioniametil kohustus kontrollida sotsiaalmaksu laekumist. Arvestame ettepanekut vanemahüvitise seaduse muutmise seaduseelnõu väljatöötamisel.

Probleemina on välja toodud vanemahüvitise vähendamine sotsiaalmaksuga maksustatud tulu saamisel üheaegselt vanemahüvitisega. Hüvitist vähendatakse tulenevalt vanemahüvitise eesmärgist, milleks on saamatajäänud tulu kompenseerimine. Kui isik on üheaegselt hüvitisega saanud töist tulu, on hüvitise vähendamine põhjendatud. Me ei pea otstarbekaks hüvitise vähendamisel võtta arvesse sotsiaalmaksu deklaratsioonide andmeid kalendrikuu kohta, mille eest sotsiaalmaks arvestati, kuna kogu eksisteeriv tulude üle arvestuse pidamine on kassapõhine ning sotsiaalmaksu objekt on kassapõhine. Kassapõhise ning tekkepõhise maksusüsteemi üheaegne rakendamine ei ole meie hinnangul teostatav või muudab hüvitise administreerimise põhjendamatult kulukaks. Samuti toob see kaasa lisakohustused tööandjatele. Kuna vanemahüvitise arvutamisel võetakse arvesse kogu kalendriaasta kassapõhine tulu, on põhjendatud hüvitise vähendamisel rakendada sarnaselt kassapõhist süsteemi.
Meil on kavas õigusselguse huvides muuta vanemahüvitise seadust, eristades seaduse tekstis hüvitise maksmise kuu, s.o kuu, mille eest vanemahüvitist makstakse, ning hüvitise väljamaksmise kuu.

Meil on kavas väljatöötatava eelnõuga sätestada kord, mille kohaselt ei vähendata viimase kuu hüvitist isikutel, kes peale vanemahüvitise saamise lõppemist on koheselt tööle asunud ning

samal kuul saanud töötasu. Vastav skeem paneb täiendavad kohustused tööandjatele väljastada töötaja nõudmisele vastavalt TSM vorm, millel on kajastatud tööle asumise kuupäev.

Lugupidamisega

Jaak Aab
Minister

Katre Pall 626 9238
katre.pall@sm.ee

RAHANDUSMINISTEERIUM

Riigikontroll

Teie 17.06.2005 nr OS III-2-7.1/05/941

Meie 8. .07.2005 nr 4.-1/ 8885

Riigikontrolli kontrollaruande eelnõu

Rahandusministeerium leiab, et Riigikontrolli poolt esitatud kontrollaruande eelnõus "Vanemahüvitise maksmise korraldus" toodud informatsioon ja järeldused on edasise töö parendamiseks kindlasti vajalikud. Kontrollaruandes rahandusministrile tehtud ettepanekute kohta esitame järgmised selgitused.

Aruande eelnõus (lk 14) on tehtud ettepanek sotsiaalministrile koostöös rahandusministriga leida lahendus Maksu- ja Tolliameti ning Sotsiaalkindlustusameti vahelise andmevahetuse parandamiseks, et sotsiaalmaksu laekumine Maksu- ja Tolliametile oleks koheselt nähtav ka pensionikindlustuse registris. Märgime, et Maksu- ja Tolliamet on väljendanud valmisolekut asuda koos Sotsiaalkindlustusametiga otsima lahendust andmevahetuse kiirendamiseks või pensioniametitele vahetu ligipääsu tagamiseks maksukohustuslaste registri andmetele.

Rahandusministrile esitatud ettepaneku osas (eelnõu lk 19) lahendada küsimus tulumaksu tagastamisest Sotsiaalkindlustusametile juhul, kui enne 2005. aastat saadud väljamakse tagastatakse pärast maksumäära muutumist, leiame, et selliseks lahenduseks puudub vajadus. Tulumaksuseaduse § 61 lg 19 näeb ette, et füüsilise isiku maksustamisperioodi eest tasutavale tulumaksule kohaldatakse samal maksustamisperioodil kehtivat tulumaksu määra. Vastupidine põhimõte ei tulene ka rahandusministri 24. detsembri 2003. a määrusega nr 7 "Tulumaksuseadusest", "Sotsiaalmaksuseadusest", "Kogumispensionide seadusest" ja "Töötuskindlustuse seadusest" tulenevate deklaratsioonide ja tõendite vormide kehtestamine" kehtestatud maksudeklaratsioonidest. Maksustamisperioodi eest tasutav füüsilise isiku tulumaks koosneb lisaks maksustamisperioodil isikule tehtud väljamaksetelt kinnipeetud tulumaksust ka maksustamisperioodi eest juurdemaksmisele kuuluvast ja tagastatavast tulumaksust. Seega tuleb juhul, kui füüsilise isiku tulumaksu tasumise ja enammakse tagastamise maksustamisperioodil kehtib erinev tulumaksumäär, kohaldada enammakse tagastamisel tulumaksu tasumise perioodi maksumäära ning maksumäärade vahet ei teki.

Eelnõus (lk 19) välja toodud probleem kohustusliku pensionikindlustuse maksete tagasiarvestamisel nende vanemahüvitise saajate puhul, kes peavad osa hüvitisest tagastama, on võimalik koostöös Maksu- ja Tolliameti, Eesti Väärtpaberite Keskregistri ning Sotsiaalkindlustusametiga lahendada. Rahandusministeerium saatis juuni lõpus kooskõlastamisele rahandusministri määruse eelnõu "Osakute kord", mille raames on vajadusel võimalik leida lahendus ka kõnealusele küsimusele.

Suur-Ameerika 1
15006 Tallinn

Telefon: 611 3558
Faks: 696 6810
http://www.fin.ee

E-post: info@fin.ee
kantselei@fin.ee

Reg. kood 70000272

Kahtlemata tuleb oluliseks pidada infovahetuse tõhustamist osapoolte vahel, kuna selliste tagasiarvestuste korraldamine võib kujuneda kogu kogumispensioni süsteemile märkimisväärselt kulukaks.

Lugupidamisega

Aivar Sõerd
Minister

Aare Järvan
Kantsler

Sirli Jurjev 611 3520
Elo Haugas 611 3798
Siiri Tõniste 611 3487

SOTSIAALKINDLUSTUSAMET

Hr Jüri Kõrge
Peakontrolör
III auditiosakond
Riigikontroll
Narva mnt 11a
15013 TALLINN

Teie 17.06.2005 nr OSIII-2-7.1/05/942

Meie 06.07.2005 nr 9.SKA6-5/1419

Kontrollaruande eelnõu

Lugupeetud härra Kõrge

Täname Riigikontrolli läbiviidud vanemahüvitise maksmise korralduse auditi ja meeldiva koostöö eest.

Esitame Sotsiaalkindlustusameti seisukohad ja kavandatud abinõud kontrollaruande eelnõus toodud ettepanekute rakendamiseks.
Ettepanek: tõhustada kontrollmeetmeid, et vältida edaspidi lapsehooldustasu maksmist vanematele nende laste eest, kelle eest nad saavad samal ajal vanemahüvitist. Nõustume esitatud ettepanekuga. On tõhustatud kontrollmeetmeid. Asjaosaliste töötajate tähelepanu on juhitud vajadusele täpselt kinni pidada tarkvara kasutamise juhendist. Töötajate kasutuses on väljatöötatud tarkvara sama perioodi eest vanemahüvitise ja lapsehooldustasu üheaegse maksmise avastamiseks ja üheaegse maksmise vältimiseks.

Ettepanek: nõuda, et edaspidi kontrollitakse tagasiulatuvalt vähemalt kord kvartalis eelmise 12 kuu kohta kõikide hüvitise saajate andmeid tulu kohta tagamaks, et tulu andmete muutumisel nõutakse enammakstud hüvitis tagasi. Nõustume esitatud Riigikontrolli ettepanekuga. Infosüsteemis SKAIS on olemas päring, milline võimaldab kontrollida vanemahüvitise saajate sotsiaalmaksuga maksustatava tulu saamist hüvitise saamise ajal.
Alates 2005.a II poolaastast teostatakse tagasiulatuvalt eelmise 12 kuu kohta vanemahüvitise saajate sotsiaalmaksu alaste andmete regulaarset perioodilist kontrolli (vähemalt kord kvartalis).

Ettepanek: nõuda, et pensionikomisjonid põhjendaksid otsuseid vormistades ja kirjalikke kokkuleppeid sõlmides vanemahüvitise liigselt makstud summade tagastamise ebamõistlikult pikki tähtaegu. Nõustume Riigikontrolli ettepanekuga. Pensioniametite direktorite tähelepanu on pööratud sellele, et pensioniameti töötajad lähtuksid igal konkreetsel juhul enammakstud vanemahüvitise tagasinõudmiseks pensionikomisjonide otsuste ja kokkulepete koostamisel vanemahüvitise seaduses sätestatu kõrval haldusmenetluse üldpõhimõtetest, s.o kaalutlusõigusest, proportsionaalsusest ja uurimispõhimõttest ning et enammakstud vanemahüvitise tagasimaksmise tähtaeg üldjuhul ei ületaks 3 kalendriaastat. Pensioniametitele on selgitatud vanemahüvitise enammakstud vanemahüvitise tagasinõudmise korda. Välja on töötatud ka kokkuleppe näidisvorm, milline on pensioniametitele edastanud.

Lembitu 12
15092 TALLINN
Reg kood 70001975

RIIGIKONTROLL
Kuupäev 07.07.2005 Reg nr OSIII-2-7.1/05/942

Telefon 640 8120
Faks 640 8155
E-post ska@ensib.ee

Antud küsimuses ühtse halduspraktika kujundamiseks on pensioniametitele antud täiendavad selgitused.

Ettepanek: tagada, et juhul kui kokkulepet ei täideta, siis esitatakse ettekirjutused koos hoiatusega hüvitise tagasinõudmiseks viivitamatult.
Nõustume Riigikontrolli ettepanekuga. Pensioniametitele on selgitatud, et nendel juhtudel kui enammakstud vanemahüvitise tagasinõudmise kokkulepet ei täideta, tuleb tulenevalt vanemahüvitise seaduse § 7 lg 3 hüvitise saajale teha enammakstud summa tagasinõudmiseks ettekirjutus koos hoiatusega.

Lugupidamisega

Soontak

Liidia Soontak
Peadirektori I asetäitja

Indrek Kressa 6208 300
Indrek.Kressa@ensib.ee
Kersti Valge 6408 162
Kersti.Valge@ensib.ee